

VERSLAG VAN DE WERKGROEP

Susan Rutten

De werkgroep werd geopend met een inleiding van De Groot, gevolgd door twee inleidingen van de referenten Foblets en Çörüz. Voor een volledige, niet letterlijke weergave van de eerste twee inleidingen wordt verwezen naar de hiervoor opgenomen teksten van de auteurs zelf. In dit verslag worden enkele hoofdpunten uit de voordrachten weergegeven, gevolgd door een samenvatting van reacties hierop vanuit de werkgroep.

Vrijheid van godsdienstbeleving

Wat de mensenrechten van moslims in West-Europa betreft legt De Groot in zijn inleiding de nadruk op de vrijheid van godsdienstuitoefening. Als mensenrecht dient de uitoefening van dit recht in beginsel te worden geaccepteerd. De Groot wijst erop dat dit echter niet in alle gevallen mogelijk is omdat het recht op vrije godsdienstuitoefening kan conflicteren met andere belangen en andere mensenrechten. In het internationaal privaatrecht doet dit dilemma zich voor als de toepassing of erkenning van een op de islam geïnspireerde regel in strijd komt met fundamentele waarden van de Nederlandse rechtsorde. De Groot illustreert de moeilijkheid van het vinden van de juiste begrenzing van de tolerantie van islam-uitingen. Als factoren die mede de grenzen bepalen van hetgeen getolereerd kan worden, noemt hij het al dan niet praktiserend moslim zijn, en, wat het internationaal privaatrecht betreft, de verbondenheid met de Nederlandse rechtsorde en de verenigbaarheid van de islamitische norm-

(beleving) met de Nederlandse openbare orde.

Foblets, die wat de rechtspositie van moslims in West-Europa onderscheid maakt tussen hun religieuze statuut, politiek statuut, en personeel statuut, erkent dat het (ook) in België vaak gaat om de vraag wanneer en in welke omstandigheden welke beperkingen zijn toegestaan op mensenrechten, in het bijzonder de godsdienstvrijheid. Zij benadrukt het belang om bij de beantwoording van deze vraag, dus bij het geven van inhoud aan mensenrechten en aan de beperkingen, niet alleen de ontvangende samenleving maar ook moslims zelf inspraak te geven.

Medezeggenschap van moslims

Om de “bijzondere” rechtspositie van moslims in West-Europese samenlevingen op de juiste wijze recht te kunnen doen, is het noodzakelijk dat moslims zelf worden betrokken bij de rechtsvorming, rechtsontwikkeling en rechtstoepassing, aldus Foblets. Çörüz onderstreept dit belang van zeggenschap van moslims, doch wijst tegelijkertijd op een aantal moeilijkheden die hierbij komen kijken: de islamitische bevolkingsgroep in de Nederlandse samenleving is in verschillende opzichten niet homogeen. Verder zal een moslim in een politieke functie waarin hij medezeggenschap heeft in juridische zaken in het algemeen meer en soms andere belangen in acht hebben te nemen dan de belangen van moslims. In beide opzichten is het van belang dat hij een breed draagvlak onder de moslimbevolking heeft, aldus Çörüz.

Internationaal privaatrecht

In het internationaal privaatrecht kan de islam in een aantal gevallen indirect worden gerespecteerd via de nationaliteit van betrokkene(n). Het gaat hier dan om de erkenning van de islam op het gebied van

het personeel statuut. Ook hier is de tolerantie niet onbegrensd. De Groot gaf reeds aan dat de grens daar wordt getrokken waar de toepassing of erkenning van de buitenlandse regel een schending van de Nederlandse openbare orde oplevert (zie boven). Foblets haakt hierop in, en geeft aan dat niet alleen de begrenzing van de openbare orde en de vraag wanneer deze moet worden ingeroepen problematisch is, maar dat ook het criterium voor het respecteren van “het islamitisch personeel statuut”, namelijk de nationaliteit van de betrokkene, in veel gevallen niet deugt. Het deugt namelijk niet voor enerzijds moslims die de nationaliteit bezitten van een Staat waarin het recht niet op de islam is gebaseerd (Europese moslims, Turkse moslims, etcetera), of die een meervoudige nationaliteit bezitten, en anderzijds niet voor hen die op grond van hun nationaliteit islamitische regels krijgen opgedrongen terwijl hun banden met het nationaliteitsland zijn verzwakt.

Punt uit de discussie: Medezeggenschap van moslims

In de werkgroep wordt het belang van een grotere inbreng van moslims in rechtsvormende functies (wetgever, rechterlijke macht, advocatuur etcetera)¹ door een groot aantal discussianten onderschreven. Moslims maken een serieus deel van West-Europese samenlevingen uit en het is daarom ook van belang dat hun stem wordt gehoord. Moslims zullen in beginsel een betere voeling hebben met de islamitische “achterban” dan niet moslims. Aan het realiseren van dit doel zou onder andere ook kunnen worden bijgedragen door meer moslims te werven voor juridische opleidingen, alsmede voor vervolgoedingen zoals de RAIO-opleiding.

Wil men bij de rechtsvorming en rechtstoepassing aandacht kunnen hebben voor achtergronden van moslims, dan zal deze achtergrondkennis aanwezig moeten zijn. In dat verband wordt gewezen op het belang om in juridische opleidingen aandacht te besteden aan het islamitische recht.

Punt uit de discussie: islam en mensenrechten

Een aantal deelnemers van de werkgroep heeft er moeite mee dat wordt verondersteld dat de islam onverenigbaar is met een aantal fundamentele mensenrechten, zoals het gelijkheidsbeginsel naar geslacht. Enerzijds kan dit te maken hebben met een te westers gekleurde invulling van de mensenrechten, anderzijds met een gebrek aan kennis van de islam. Een van de discussianten noemt als voorbeeld het islamitische erfrecht waarin de erfaanspraken van de vrouw slechts de helft zijn van die van de man. Deze op het eerste gezicht lijkende ongelijkheid kan, aldus de discussiant, worden verklaard door een verschil in financiële verplichtingen van man en vrouw. Hoewel de deelnemers over de verenigbaarheid (uiteindelijk) niet allemaal hetzelfde denken, lijkt iedereen het ermee eens te zijn dat naarmate de kennis van de islam en het islamitische recht en de achtergronden hiervan groter is, een beter oordeel kan worden gegeven over de verenigbaarheid van islam en mensenrechten.

NOOT

1. Voor een aantal van deze functies geldt in Nederland thans overigens dat men Nederlander moet zijn. Men moet bijvoorbeeld Nederlander zijn om lid te kunnen worden van de Staten-Generaal (artikel 56 Grondwet), of om als rechter te kunnen worden aangesteld (artikel 291 Wet op de rechterlijke organisatie).